

Assessing the barriers and challenges in realization the goals of character education in elementary schools in different countries: Systematic review

Mina Nezami¹, Elahe Hejazi Moughari², Mahdi Sadri^{3*}

- 1) PhD Student in Educational Psychology, University of Tehran
- 2) Associate Professor, Faculty of Educational Psychology, University of Tehran
- 3) PhD Student in Educational Psychology, University of Shahid Beheshti

Received: 10/15/2021 Revised: 03/26/2022 Approved: 05/21/2022

Abstract

The Characteristic approach is one of the important approaches in the field of values education and has a kind of compatibility with the basics and principles of education in the transmission of religious values and on the determination and consolidation of values by cultural and social elders or by Insists on instructional, educational, religious, cultural, and possibly political institutions. The purpose of this study is to identify the challenges and barriers that occur in the path of character education realization in elementary schools in different countries. This research is a qualitative approach and in terms of design is review. Therefore, the databases PsycInfo, Emerald, Sage, Pub Med and Science Direct were examined. After removing the articles disproportionate to the purpose of the research, a full review was conducted on the remaining 20 articles, which included examining the barriers to character education. The results showed that barriers are divided into three general categories: government, school and parents; Barriers created by the government generally include the level of government support and the challenge of monitoring, designing and evaluating. The main classification of school challenges also includes challenges in design, achievement of goals and evaluation. Barriers created by parents can be summarized in two general cases: insufficient supervision of children and lack of effective cooperation with the school. Therefore, according to the results of the present study, the need for more attention and cooperation of these three social institutions is felt.

Keywords: character education, elementary schools, educational system

بررسی موانع و چالش‌های تحقق اهداف آموزش منش در مدارس ابتدایی کشورهای مختلف: مرور نظام‌مند

مینا نظامی^۱، الهه حجازی موغاری^۲، مهدی صدری^{۳*}

- (۱) دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه تهران
- (۲) دانشیار، دانشکده روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه تهران
- (۳) دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی

دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۳ تجدیدنظر: ۱۴۰۱/۰۱/۰۶ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۳۱

چکیده

رویکرد منش‌پروری، یکی از رویکردهای مهم در قلمرو آموزش ارزش‌هاست و با مبانی و اصول آموزش و پرورش در انتقال ارزش‌های دینی سازگاری دارد و بر تعیین و تثبیت ارزش‌ها از جانب بزرگان فرهنگی و اجتماعی یا توسط نهادهای آموزشی، تربیتی، مذهبی، فرهنگی و احیاناً سیاسی، اصرار می‌ورزد. هدف مطالعه حاضر، شناسایی چالش‌ها و موانعی است که در مسیر تحقق آموزش منش در مدارس ابتدایی کشورهای مختلف وجود دارند. این پژوهش با رویکرد کیفی و از منظر طرح پژوهش، مروری است. بنابراین پایگاه‌های اطلاعاتی Science و Pub Med، Sage، Emerald، PsycInfo و Direct مورد بررسی قرار گرفتند. پس از خارج کردن مقالات نامتناسب با هدف پژوهش، مرور کامل ۲۰ مقاله باقیمانده انجام شد که شامل بررسی موانع آموزش منش بود. نتایج نشان داد که موانع به سه دسته کلی: دولت، مدرسه و والدین تقسیم می‌شود؛ موانع ایجاد شده توسط دولت به طور کلی شامل میزان حمایت دولت و چالش در نظارت، طراحی و ارزیابی است. طبقه‌بندی اصلی چالش‌های مدرسه نیز شامل چالش در طراحی، تحقق اهداف و ارزیابی است. موانع ایجاد شده توسط والدین را می‌توان در دو مورد کلی خلاصه کرد: عدم نظارت کافی بر فرزندان و عدم همکاری موثر با مدرسه. نتایج پژوهش بر نیاز به توجه و همکاری بیشتر این سه نهاد اجتماعی تاکید دارند.

کلید واژه‌ها: آموزش منش، مدارس ابتدایی، نظام آموزشی

* Corresponding author: mahdi.sadri@ut.ac.ir
Type: Review Article

* نویسنده مسئول: mahdi.sadri@ut.ac.ir
نوع مقاله: مروری

مقدمه

تربیت اخلاقی و آموزش منش، یک وظیفه همگانی و مشترک در جامعه است که باید از سوی گروه‌ها و نهادهای مختلف مورد پیگیری و حمایت قرار بگیرد (Arthur, 2017). عمومی بودن این وظیفه و در عین حال در اولویت قرار داشتن این حوزه محتوایی در اکثر نظام‌های آموزشی در سطح دنیا نشان از اهمیت بالای این بعد از یادگیری مدرسه‌ای دارد (Kristjansson, 2016). در واقع این تاکیدات بر تربیت اخلاقی و آموزش منش به عنوان یک پدیده‌ی تاریخی در همه ادوار تعلیم و تربیت چه در نگاه سنتی و چه مدرن وجود داشته است (Curren, 2016). اما یکی از نکات مهم این است که این آموزش‌ها و این رویکرد تربیتی خاص قطعاً هنگام اجرا و در حین تحقق با موانعی روبه‌رو است که شناسایی آن‌ها موجب آسیب‌شناسی درست آموزشی و تربیتی و ارتقای اخلاق در جامعه و فراهم کردن پیامدهای مثبت و سازنده‌ی یادگیری در مدارس می‌شود.

رویکرد منش پروری، که یکی از رویکردهای مهم در قلمرو آموزش ارزش‌ها است، نوعی سازگاری نیز با مبانی و اصول آموزش و پرورش در انتقال ارزش‌های دینی ما دارد و بر تعیین و تثبیت ارزش‌ها از جانب بزرگان فرهنگی و اجتماعی و یا توسط نهادهای آموزشی، تربیتی، مذهبی، فرهنگی و احیاناً سیاسی، اصرار می‌ورزد که به نوعی در نظر فراگیران از اعتبار و مزیت لازم برخوردار است. به عبارت دیگر، منش، مجموعه‌ای از خصایص نسبتاً ثابتی است که با عمل مرتبط است؛ یعنی چیزی بیش از مهارت در استدلال بوده و علاوه بر باورها، شامل انگیزش مناسب، قدرت اراده برای کنترل عواطف و مقاومت در برابر خواسته‌های نامعقول است و از راه تکرار و تمرین رفتارهای اخلاقی که سبب پیدایش عادات اخلاقی مناسب می‌شوند، به دست می‌آید. فردی با تربیت صرف علمی، نسبت به فردی که در زمینه تصمیم‌گیری یا پایداری، مهارت آموزی و تمرین کرده باشد استواری کمتری دارد (Carr, 1999). آموزش منش، فرایند بلند مدتی است که طی آن به کودکان و جوانان کمک می‌شود با دانستن، اندیشیدن، و عمل به ارزش‌های اخلاقی، ویژگی‌های خوبی همچون احترام گذاشتن به دیگران، مسئولیت‌پذیری، درستکاری، صداقت، خودارزشی و خود انضباطی را در خویشتن پرورش دهند. همچنین آموزش منش از چند راه فراهم می‌شود مانند: ۱- فعالیت‌های تلفیقی در همه برنامه‌ها و فوق برنامه‌های درسی؛ ۲- ایجاد درس‌هایی در زمینه مطالعات اجتماعی-مدنی با تاکید بر مسئولیت‌های شهروندی؛ ۳- ایجاد فرصت‌هایی برای

خدمت‌رسانی؛ ۴- تقویت سازمان‌های جوانان؛ ۵- انعکاس اقدامات یادشده در سراسر جامعه (Burrett & Rusnak, 1993). رویکرد تربیت منش، در میان سایر رویکردهای اخلاقی، قدمت بیشتری داشته و از گذشته دور مورد توجه صاحب‌نظران و متفکران بوده است؛ در این میان، یکی از حامیان جدی رویکرد تربیت منش در دهه‌های اخیر، توماس لیکونا^۱ است که تربیت منش را عبارت از: تلاش عمدی برای کمک به افراد، جهت درک ارزش‌های اخلاقی اصیل، مراقبت از آن‌ها و عمل بر مبنای آن‌ها می‌داند. در عصر حاضر، چند عامل اساسی موجب توجه بیشتر به تربیت منش شده است که عبارتند از: ۱- ضعیف شدن نقش خانواده در تربیت کودکان و نوجوانان به علت‌های گوناگونی همچون افزایش آمار طلاق؛ ۲- افزایش آسیب‌پذیری کودکان و نوجوانان به علل مختلفی همچون زیاد شدن شکاف نسلی؛ ۳- اهمیت و نقش مهم ارزش‌های اخلاقی در ترمیم آسیب‌های اجتماعی و جلوگیری از انحرافات اخلاقی؛ ۴- توجه روزافزون به فردگرایی و نسبی‌گرایی (Lickona, 1997).

این عوامل، سبب شده‌اند که ضرورت پرداختن به تربیت منش در نظام‌های رسمی آموزشی بیش از هر زمان دیگری احساس شود؛ به علاوه، همان طور که پیش از این نیز گفته شد، تعلیم و تربیت در عصر حاضر، تأکید زیادی بر روی برخی از جنبه‌های روانی انسان همچون هوش و خلاقیت داشته و بعد انسانی فراگیران، که اصالتاً در رویکرد تربیت منش مورد تأکید قرار می‌گیرد را، مورد غفلت و فراموشی قرار داده است (Armand, 2008). آموزش و پرورش اخلاقی، کمک به آموزش مداوم دانش‌آموزان و معلمان است تا رابطه‌ای اخلاقی و پویا بین خود و دیگران برقرار نمایند (Semetsky, 2009). MacNeil (2009) et al. در پژوهشی به منظور بررسی اثرات فرهنگ و فضای مدرسه بر موفقیت دانش‌آموزان به تاثیر آموزش مبتنی بر تربیت منش در بهبود یادگیری و افزایش مسئولیت‌پذیری یادگیرندگان اشاره می‌کنند. همچنین در این پژوهش به مزایای آموزش مبتنی بر تربیت منش نسبت به آموزش محتوا محور پرداخته شد. پژوهشگران در بیان مزایا به مدیریت عواطف منفی، رشد ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان، کاربرد فرهنگ و اخلاق به صورت فردی و سازمان‌یافته، ارزشیابی چندجانبه یادگیری اخلاقی، دستیابی به شایستگی‌های اخلاقی از طریق مشاهده و همچنین ایفای نقش در موقعیت‌های شبیه‌سازی شده، اشاره می‌کنند. در پژوهشی دیگر به تاثیر آموزش مشارکتی در رشد سواد

¹ Tomas Lickona

اخلاقی است، از ارکان برنامه فلسفه برای کودکان محسوب می‌شود. حلقه کندوکاو اخلاقی به عنوان نگرشی نوین در تربیت اخلاقی، با نقد سایر نگرش‌ها و روش‌های رقیب، در تلاش برای جذب مزایای هر یک از آن‌ها و دفع معایب‌شان روشن است که برای هریک از ما اموری دارای ارزش و اهمیت است. طرفداران رویکرد تبیین ارزش‌ها یا را از این فراتر می‌گذارند و معتقدند که اصولاً ارزش‌ها در هر گزینش و انتخابی دخالت دارند. به بیان دیگر، هر جا ما قضایای می‌کنیم و چیزی را بر چیز دیگر ترجیح می‌دهیم، ضرورتاً در این بین ارزش‌ها و ارزیابی‌هایی وجود داشته است.

در این پژوهش سعی شده است تا با مروری بر ادبیات پژوهشی در زمینه آموزش منش با محور موانع پیش روی این آموزش‌ها در دوران ابتدایی، اطلاعات مورد نیاز برای بررسی موانع مختلف آموزش منش محور در دبستان‌ها فراهم شود تا معلمان و سیاست‌گذاران آموزشی بتوانند با شناسایی این عوامل بازدارنده، برنامه‌ها و ارزیابی‌های سازنده از آموزش منش را به دانش‌آموزان ارائه دهند. لذا پژوهش حاضر در پی پاسخ به این پژوهش بود که چه چالش‌ها و موانعی در رویکرد منش محور مدارس ابتدایی وجود دارد؟

روش

هدف از انجام این مطالعه، مرور منظم پیشینه پژوهشی به منظور شناسایی و استخراج چالش‌ها و موانع آموزش با رویکرد منش در مدارس ابتدایی برای ارتقا و بهبود و رشد اخلاق در جامعه و تحول مثبت دانش‌آموزان در این سنین می‌باشد؛ بنابراین روش پژوهش، کیفی و به لحاظ طرحی از نوع مروری و از لحاظ هدف، کاربردی است. از آنجایی که مرحله ابتدایی هر مرور نظام‌مندی شامل جستجوی کامل و منظم پیشینه موجود و مرتبط است، بدین منظور پایگاه‌های اطلاعاتی Emerald، PsycInfo، Science Direct، Pub Med و Sage به منظور شناسایی و گردآوری مطالعات مختلف، جستجو شد. پس از انتخاب پایگاه‌ها، با استفاده از کلیدواژه‌های character education، character implementation و elementary school ۷۰ مقاله از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ میلادی برای بررسی اولیه یافت شد. برای انتخاب پژوهش و مقاله ملاک‌های زیر در نظر گرفته شد؛ تنها مطالعاتی بررسی شدند که در مجلات معتبر داخلی و یا خارجی چاپ شده باشند که به دلیل ضعف منابع داخلی، جستجو به منابع خارجی محدود شد. چون هدف پژوهش، مرور چالش‌های جدی در زمینه مسأله مورد نظر بود، ۲۰ مقاله برای بررسی نهایی انتخاب شدند. مقالات انتخابی مربوط به چالش‌ها در کشورهای: انگلیس، ترکیه، هنگ‌کنگ، تایوان، آمریکا و اندونزی بود زیرا مقالاتی که بر

فرهنگی و اخلاقی هنرجویان فنی و حرفه‌ای هنگ‌کنگ می‌پردازند (Sammy & Hoi, 2014). همچنین در پژوهشی مشابه نقش تربیت منش را در رفتار احساسی- اجتماعی دانش‌آموزان و رشد مهارت‌های ارتباطی، مسئولیت‌پذیر بودن و تلاش برای آموختن و اخلاقی بودن بررسی می‌کند (Dodds, 2016).

آموزش مبتنی بر منش، مستلزم این است که در سنین پایین بخصوص دوره ابتدایی شروع و بارور شود؛ زیرا آموزش‌های این دوره، تعیین‌کننده کیفیت رشد و تحول دانش‌آموز در سنین بالاتر است (Ferdiawan & Putra, 2013). علاوه بر این، سن دانش-آموزان ابتدایی، یک محدوده سنی حیاتی برای ساختن چهارچوب‌های محکم برای تشکیل منش در آن‌ها است (Rokhman et al., 2014). نرخ بالای تقلب، نزاع، تمسخر همکلاسی‌ها، فرار از مدرسه و بسیاری از مشکلات رفتاری دیگر نشان می‌دهند که آموزش منش محور در بسیاری از مدارس ابتدایی به درستی اجرا نشده است. انواع چالش‌ها در مسیر آموزش منش محور وجود دارد؛ از چالش‌های درونی می‌توان به نوع سیاست و برنامه درسی مدارس (Almerico, 2014) و از چالش‌های بیرونی می‌توان به شرایط نامساعد محیط اجتماعی (Sultoni, 2016) اشاره کرد. از جمله چالش‌های دیگر، فقدان برنامه و ارتباطات موثر بین والدین و مدارس، پیچیدگی سیستم ارزیابی منش دانش‌آموزان و فقدان تسهیلات و عدم توازن بین تعداد معلمان و دانش‌آموزان می‌باشد (Lapit, 2013).

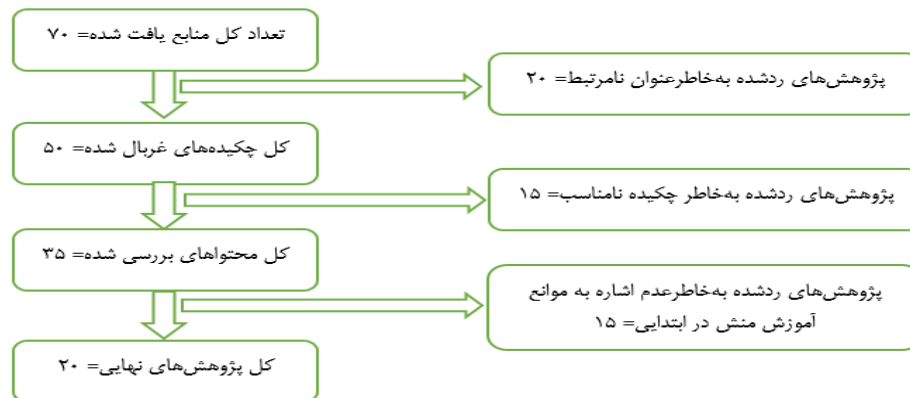
تربیت اخلاقی کودکان، نوجوانان و جوانان در جهان امروز برای والدین، معلمان، روحانیون و سایر متولیان اخلاقی و فرهنگی جامعه بسی دشوارتر از وظیفه‌ای است که پیشینیان این اصناف بر عهده داشتند. گسترش روزافزون رسانه‌های جمعی از جمله تلویزیون و اینترنت و آشنایی هرچه بیشتر مردم و به ویژه نسل جوان، با فرهنگ‌ها، ادیان، آداب و رسوم و ارزش‌های متنوع و گاه متضاد در جوامع مختلف، فردگرایی دنیای جدید، برابری‌گرایی و از بین رفتن مراجع اقتدار پیشین، نظریه‌های فلسفی، روان‌شناختی و علمی پرتطرفدار در عصر جدید مانند نظریه تکامل و تنازع برای بقای داروین، ضمیر ناخودآگاه فروید، توجه و تمایل بیشتر انسان جدید به امور دنیوی و مادی و غیره، موجب شده‌اند که تربیت اخلاقی در عصر جدید بسی دشوارتر از گذشته باشد، علیرغم این واقعیت که اهمیت و ضرورت اخلاقی بودن انسان معاصر بسیار بیش از گذشته است. از این رو، توجه هرچه بیشتر به موضوع تربیت اخلاقی و روش‌هایی که در این بین دارای نقص کمتری بوده و با ساحت وجود آدمی و سایر مؤلفه‌های عصر جدید سازگاری بیشتری داشته باشد، ضرورتی انکارناپذیر است. کندوکاو اخلاقی، که کندوکاوی در باب مسائل اخلاقی و موقعیت‌های

نمرات کسب شده در هریک از حیثه‌های چهارگانه و همچنین از نظر نمره کل باهم مقایسه شدند. مقالات مورد بررسی برحسب نمرات کسب شده از این چک لیست در سه دسته مقالات با کیفیت خوب، متوسط و ضعیف تقسیم‌بندی شدند. هدف از امتیازدهی به هر مطالعه، افزایش اعتبار مطالعه با ابزار مناسب فهرست‌وارسی و خروج مطالعات با کیفیت پایین از فرایند تحلیل می‌باشد. برای سنجش میزان توافق بین دو مرورگر یا رتبه‌دهنده از ضریب کاپا استفاده شد. مقدار کاپا بین صفر تا یک نوسان دارد. هرچه مقدار این سنجه به عدد یک نزدیک‌تر باشد نشان می‌دهد که توافق بیشتری بین مرورگران وجود دارد. اما زمانی که مقدار کاپا به عدد صفر نزدیک‌تر باشد، در آن صورت، شاهد توافق کمتر بین دو مرورگر هستیم. در این مطالعه شاخص کاپا ۰/۷۲ برآورد شد که نشان دهنده توافق بالای بین دو مرورگر است، به همین دلیل تمامی ۲۰ مطالعه استخراج شده، از نظر کیفیت توسط مرورگرها تأیید شده و وارد مرحله تحلیل شدند.

اساس مشکلات این کشورها نوشته شده بود دارای اطلاعات مفیدتر و متفاوتی بودند.

در مطالعات مروری نظام‌مند، جستجوی منابع به پیدا کردن بسیاری از مطالعات مرتبط منجر خواهد شد، ولی از آنجایی که کلیه این مطالعات از کیفیت کافی برخوردار نیستند، باید پس از مرور دوباره مطالعات و استخراج نتایج هر یک از آنها، هر مطالعه پیش از ورود با ابزار مناسب و از نظر ملاک‌های تعریف شده (از جمله تناسب طرح تحقیق با هدف تحقیق، روش گردآوری و نحوه تحلیل داده‌ها، توجیه مناسب نتیجه تحقیق و...) ارزیابی شده و تنها مواردی که کیفیت مطلوب دارند وارد تحلیل شوند. در این پژوهش نیز کیفیت مطالعات براساس چک لیست (CASP)^۱ که دارای ۱۸ آیتم است (Nadelson & Nadelson, 2014)، مورد بررسی قرار گرفت. پس از مطالعه دقیق متن کامل هر مقاله، چک لیست ارزیابی کیفیت پژوهش توسط پژوهشگر اول تکمیل و نمره‌دهی به آیتم‌ها انجام شد. ارزیابی مجدد به همین روش توسط ارزیاب دوم نیز انجام شد. در مرحله بعدی این مقالات از نظر

شکل ۱: خلاصه فرآیند انتخاب و بازبینی مطالعات

اطلاع از نحوه ادغام کدها و مفاهیم ایجاد شده توسط پژوهشگران، اقدام به دسته‌بندی کدها کرد؛ سپس ملاک‌های ارائه شده توسط پژوهشگران با ملاک‌های ارائه شده توسط این فرد مقایسه شد. در نهایت با توجه به تعداد ملاک‌های ایجاد شده مشابه و ملاک‌های ایجاد شده متفاوت، ضریب کاپا محاسبه شد. در این مطالعه شاخص کاپا، ۰/۷۲ برآورد شد که نشان دهنده توافق بالای بین دو مرورگر است، به همین دلیل تمامی ۲۰ مطالعه استخراج شده، از نظر کیفیت توسط مرورگرها تأیید شده و وارد مرحله تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این پژوهش، ۲۰ مقاله انتخاب شده از سوی پژوهشگران، در مدت زمان ۲ ماه به دقت بررسی شد. بدین صورت که ابتدا هر مقاله دقیق مطالعه شد و چالش‌های مرتبط با موضوع تحقیق استخراج شد. در مرحله بعد نوع چالش مشخص شد. ترکیب یافته‌ها در قالب جدول شماره ۱ شامل نام مقاله، حوزه موانع و نام موانع ارائه شد. لازم به ذکر است که به منظور کنترل مفاهیم استخراجی، از مقایسه نظر پژوهشگران با یک خبره استفاده شد؛ بدین صورت که، شخص دیگری از متخصصان علوم تربیتی بدون

¹ Critical Appraisal Skill Program

جدول ۱: موانع و چالش‌های تحقق اهداف آموزش منس در مدارس ابتدایی

ردیف	مقالات	عنوان پژوهش‌ها	موانع و چالش‌ها	حوزه اصلی موانع و چالش‌ها
۱	Darmayanti and Wibowo (2014)	ارزیابی برنامه آموزش شخصیت در مدرسه ابتدایی منطقه کولون پروگو	فقدان تسهیلات و برنامه‌های مناسب دولت و مدیریت ضعیف سیاست‌گذاران آموزشی و تربیتی	عدم حمایت دولت
۲	Morris and Scott (2003)	اصلاحات آموزشی و اجرای سیاست در هنگ کنگ	ضعف در سیاست‌های آموزشی دولت	
۳	Fathurahman (2012)	الگوی آموزش شخصیت در کشورهای در حال توسعه	عدم همراهی و مسئولیت‌پذیری دولت	
۴	Berkowitz and Grych (2000)	رشد شخصیت کارشناسان و آموزش ابتدایی	عدم وجود دوره‌های ضمن خدمت تخصصی مربوط به آموزش منس، ضعف در فراهم سازی منابع و کارشناسان تخصصی	
۵	Wijanarti et al. (2019)	مشکل ادغام تقویت آموزش شخصیت در یادگیری موضوعی که در مورد مشکل طراحی اجرای یادگیری، اجرای یادگیری، ارزیابی یادگیری و راه‌حل‌ها	فقدان همکاری موثر والدین و مدرسه	عدم حمایت والدین
۶	Salam (2017)	نقش رهبری والدین در اجرای آموزش شخصیت در مدارس ابتدایی	عدم نظارت کافی والدین بر برنامه‌های تلویزیونی که فرزندان‌شان تماشا می‌کردند (تاثیر منفی تلویزیون)	
۷	Fahmi and Susanto (2018)	اجرای عادت‌سازی تربیت اسلامی در شکل‌گیری شخصیت دینی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی	عدم نظارت کافی والدین بر محیط بازی کودکان (تاثیر منفی محیط بازی)	
۸	Latip (2013)	آموزش شخصیت محور در مدرسه ابتدایی	مشکل معلمان در انتخاب مدل، روش و رسانه مناسب برای آموزش منس	مشکلات و موانع موجود در مدرسه
۹	Suprio et al. (2020)	مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در تقویت تربیت شخصیت بر اساس فرهنگ مدرسه	مشارکت محدود معلمان در آموزش منس	
۱۰	Yalida (2019)	آموزش شخصیت: درس‌هایی برای آموزش شایستگی اجتماعی و عاطفی	فقدان نظارت کافی از طرف معلم	
۱۱	Siagian et al. (2015)	ادراکات معلمان دبستان در مورد تربیت شخصیت	مشکل در فرمول بندی شاخص‌های ارزش و منس (مشکل ارزیابی)	
۱۲	Milson and Mehlig (2002)	احساس کارآمدی معلمان دوره ابتدایی برای تربیت شخصیت	حس کارآمدی پایین معلمان و عدم آموزش‌های مذهبی	
۱۳	Richardson et al. (2009)	بررسی نحوه کارکرد معلمان بر اساس منس محوری	عدم آموزش کافی معلمان برای سنجش منس	
۱۴	Cheung and Wong (2012)	عوامل مؤثر بر اجرای اصلاحات برنامه درسی در هنگ‌کنگ: یافته‌های کلیدی از یک مطالعه نظرسنجی در مقیاس بزرگ	ضعف در طراحی برنامه درسی	
۱۵	Ersalan (2013)	نظرات معلمان در مورد اجرای برنامه درسی جدید ریاضی مدارس ابتدایی در ترکیه	مشکلات معلمان در یافتن فعالیت‌های یادگیری مطابق با نیازهای درس - فقدان دانش کافی معلم در مورد چستی منس و آموزش آن	

ادامه جدول ۱: موانع و چالش‌های تحقق اهداف آموزش منش در مدارس ابتدایی

ردیف	مقالات	عنوان پژوهش‌ها	موانع و چالش‌ها	حوزه اصلی موانع و چالش‌ها
۱۶	Arthur et al. (2015)	همگرایی در اهداف سیاست: آموزش شخصیت در شرق آسیا و انگلستان	آموزش درصد کمی از معلمان در زمینه منش، عدم شفاف‌سازی شیوه ارزشیابی، عدم اولویت‌دهی به آموزش منش محور	مشکلات و موانع موجود در مدرسه
۱۷	Pike (2010)	مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در تقویت شخصیت تربیتی بر اساس فرهنگ مدرسه	وجود دانش‌آموزان چند ملیتی با سوابق متفاوت مذهبی و عدم وجود ارزش‌های مشترک	
۱۸	Romanowski (2005)	از نگاه معلمان: تجربیات معلمان دبیرستان با آموزش شخصیت	دستور جلسات مبهم و پنهانی کارکنان یا مدیر مدرسه و عدم شفاف‌سازی آن‌ها	
۱۹	Williams (2016)	پرداختن به اصل موضوع: مفهوم‌سازی آموزش شخصیت و استفاده از ادبیات کودکان برای ترویج ارزش‌ها در مدارس	نقص برنامه درسی و طراحی دوره	
۲۰	Sanders (2012)	نوآوری مستقل در تکامل آموزش ابتدایی	عدم توجه معلمان در آموزش منش و چگونگی کسب این ارزش‌ها در دانش‌آموزان	

را نیز می‌توان در ۳ طبقه، چالش در طراحی، چالش در تحقق اهداف و چالش در ارزیابی خلاصه کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

نوع چالش‌ها در یک مدرسه ابتدایی با مدارس ابتدایی دیگر می‌تواند نتایج متفاوت داشته باشد زیرا تحت تاثیر حمایت دولت، مدارس و والدین به عنوان عوامل تاثیرگذار بر تحقق آموزش منش محور هستند. پژوهش حاضر، این چالش‌ها و موانع را بر اساس منبع مشکل یا عواملی که عهده‌دار مسئولیت هستند، طبقه‌بندی و بررسی کرد. مطابق پژوهش‌ها نیز مهم‌ترین هماینها به عنوان منبع مشکل، دولت، معلمان، مدیران، کارکنان دیگر و والدین بودند (Temiz, 2016). جدول شماره ۲، طبقه بندی چالش‌ها را در تحقق آموزش منش در مقالات مرور شده نشان می‌دهد. در این جدول، چالش‌های جدول شماره ۱ بر اساس مولفه‌های مشترک به طبقات کلی تری تقسیم شده‌اند.

نخست، پژوهش حاضر نشان داد که فقدان حمایت مانند اجتماعی شدن، آموزش، تسهیلات و زیر ساخت‌ها از جمله موانع مهم از طرف دولت بود. تسهیلات در دسترس و زیر ساخت‌ها در مقایسه با تعداد دانش‌آموزان کافی نبودند. دانش‌آموزان در استفاده آن‌ها مشکل داشتند (Darmayanti & Wibowo, 2014). مطابق پژوهش‌های Morris and Scott (2003) و Berkowitz and Grych (2000)، دولت همچنین باید آموزش‌های فشرده همچون آموزش ضمن خدمت معلمان و کارگاه‌های تخصصی برای آموزش منش داشته باشد. موضوع

طبق جدول شماره ۱، مشکلات و چالش‌های بررسی شده در مسیر تحقق آموزش منش محور به سه دسته کلی مشکلات ناشی از دولت، مشکلات ناشی از مدرسه و مشکلات ناشی از والدین تقسیم می‌شود. چالش‌های ایجاد شده از طرف دولت، مربوط به مدیریت ضعیف ادارات و سازمان‌های آموزشی و تربیتی در خصوص فراهم کردن حمایت‌های کافی از معلمان و مدیران و دانش‌آموزان، عدم برگزاری دوره‌های ضمن خدمت تخصصی، فراهم نکردن تسهیلات لازم برای آموزش منش و عدم همراهی و مسئولیت‌پذیری می‌باشد که می‌توان همه این موارد را به دو دسته کلی تقسیم کرد: حمایت دولت و چالش در طراحی، نظارت و ارزیابی. مشکلات ایجاد شده توسط والدین در دو طبقه کلی عدم نظارت کافی بر فرزندان و عدم همکاری موثر والدین با مدرسه جای می‌گیرد. جزییات موانع شامل عدم همکاری سازنده والدین با معلمان، عدم نظارت کافی آن‌ها بر برنامه‌های تلویزیونی که فرزندان‌شان تماشا می‌کنند و عدم کنترل بر محیط بازی کودکان‌شان بود. موانعی که از طرف مدارس ایجاد شده‌اند دارای طیف گسترده‌ای است که از طرف دانش‌آموزان، معلمان، مدیران یا کارکنان مدرسه ایجاد شده‌اند. به طور مثال شفاف نبودن طرح درس، شیوه ارزشیابی، منبع تدریس و فعالیت‌های جانبی از جمله عواملی بود که پژوهشگران به آن بیشتر اشاره کرده بودند. از جمله چالش‌های مهم دیگری که در مدارس دیده می‌شود، چند ملیتی بودن دانش‌آموزان، فقدان دانش معلم، عدم وجود احساس کارآمدی در معلمان و در اولویت نبودن آموزش ارزش‌ها و منش در مدارس بودند. طبقات کلی‌تر موانع ایجاد شده از طرف مدرسه

توجه، مشارکت و نظارت قابل ملاحظه بر آموزش منش کودکان‌شان بود. مطابق پژوهش‌ها نوعی عدم توازن بین آموزش خانه و مدرسه وجود داشت. والدین فعالانه از آموزش منش فرزندان‌شان حمایت نمی‌کردند، در نتیجه در منش آن‌ها در جهت مثبت، تغییرات اساسی دیده نمی‌شد (Fahim & Susanto, 2018). راه‌حل مرتبط به فقدان حمایت والدین، می‌تواند در افزایش مشارکت آن‌ها در موارد زیر باشد: ارتباطات فعال با معلم و مدرسه، خوانش کتاب‌های دعا و تکالیف نیایشی (Siagian et al., 2015)، خواندن همراه کودکان و حضور در برنامه‌های آموزش منش و اخلاق که توسط مدارس یا موسسات دیگر طراحی شده است (Castro et al., 2015; Demirel et al., 2016). البته از جمله موانع دیگر که والدین مسئول آن بودند، عدم نظارت صحیح بر محیط بازی کودکان و برنامه‌های تلویزیونی مورد علاقه آن‌ها بود (Salam, 2017).

مطابق مرور پژوهش حاضر، چالش‌ها و موانع از سمت دولت والدین و مدارس، انحصاری و دارای مرزهای مشخص نیست بلکه معمولاً ترکیبی از نقش چند عامل است. به طور مثال، مشکلات پیش آمده از طرف معلمان در مورد چگونگی ارزیابی منش تا حدی تحت تاثیر فقدان اجتماعی‌سازی از طرف دولت است (Darmayanti & Wibowo, 2014). به طور مشابهی، حمایت از جانب والدین به همکاری بین مدارس و آنها بستگی دارد و برنامه‌ها و نوع جلسات مدرسه در کاهش یا افزایش این حمایت‌ها نقش مهمی دارد. باید جلساتی در مدارس بخصوص در ابتدای هر سال تحصیلی توسط مدیران و معلمان برای آگاه‌سازی و جلب مشارکت والدین برگزار شود (Jhon et al., 2021).

این پژوهش مروری درصدد بود تا چالش‌ها و موانع تحقق آموزش منش در مدارس ابتدایی را شناسایی و بررسی نماید. این کشورها شامل انگلیس، آمریکا، هنگ‌کنگ، تایوان، ترکیه و اندونزی بود. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده از نتایج پژوهش‌های انجام شده در کشورهای گسترده‌تری استفاده شود و حتی بین کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه مقایسه صورت گیرد. همچنین می‌تواند موانع و یا نقاط قوت و ضعف آموزش منش را در مقاطع مختلف تحصیلی بررسی کرد. در مجموع این پژوهش با محدودیت‌هایی روبه‌رو بود که از جمله می‌توان به در نظر گرفتن پژوهش‌های انگلیسی و محدودیت در دسترسی به تمامی پایگاه‌های اطلاعاتی اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی از روش فراتحلیل همراه با در نظر گرفتن کتب و پایان‌نامه‌های مرتبط استفاده شود.

کارگاه‌ها باید شامل مدل‌های یادگیری نوآورانه، روش‌ها و رسانه‌های یادگیری در جهت تحقق اهداف آموزش منش باشد.

جدول ۲: طبقه‌بندی چالش‌ها در تحقق آموزش منش در مدارس ابتدایی

حمایت دولت	دولت	چالش‌ها و موانع در تحقق آموزش منش
چالش در طراحی، نظارت و ارزیابی		
چالش در طراحی	مدارس	
چالش در تحقق اهداف		
چالش در ارزیابی		
عدم نظارت کافی بر فرزندان	والدین	
عدم همکاری موثر با مدرسه		

دوم، یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد چالش‌های ایجاد شده از طرف معلمان، بیشتر متمرکز بر دشواری و نادرستی ارزیابی منش دانش‌آموزان بود. مطابق پژوهش‌ها، هیچ ابزار دقیقی برای مشاهده منش دانش‌آموزان در اختیار معلم قرار ندارد (Lapit, 2013). این ارزیابی‌ها اغلب خود بخودی صورت می‌گیرد. معلم‌ها بیان کرده بودند که در موارد شاخص‌های ارزیابی منش (Siagian et al., 2015)، تعیین شاخص‌های منش و ارزش‌ها و انتخاب مدل ارزیابی (Latip, 2013) مشکل دارند. یکی دیگر از مشکلات معلمان در کشورهای مهاجر پذیر، رویارویی با دانش‌آموزان چند ملیتی با مذاهب و ارزش‌های مختلف است. Pike (2010) راه‌حل ایجاد ارزش‌های مشترک را پیشنهاد می‌دهد هر چند که معتقد است نهادینه کردن آن‌ها دشوار است. معلمانی با حس کارامدی پایین نیز به سختی می‌توانند از عهده آموزش‌های منش برآیند (Milson & Mehlig, 2002) و این مساله، اهمیت بهبود کارامدی معلمان را گوشزد می‌کند که مستلزم ارتقا عوامل مختلفی مانند رضایت شغلی، افزایش انگیزش درونی، عاملیت، مسئولیت‌پذیری و بسیاری عوامل دیگر است (Nezami et al., 2021). به‌طور ایده‌آل، باید در هر مدرسه و در ابتدای سال تحصیلی، جلساتی توسط مدیر و معلمان برگزار شود تا در مورد ارزش‌های منش و انواع فعالیت‌های رشد اخلاق بحث کنند (Romanowski, 2005).

سوم، در مطالعه مروری حاضر مشخص شد چالش‌های ایجاد شده از طرف والدین، اغلب مربوط به فقدان حمایت مانند عدم

منابع

- Almerico, G. M. (2014). Building character through literacy with children's literature. *Research in Higher Education Journal*, 26(1), 1-13.
- Armand, M. (2008). *Designing of the Optimal Model of Moral Education in the Secondary School Based on the Review of the Character Education* [doctoral dissertation]. Tarbiat Modarres University, Tehran, Iran.
- Arthur, J. (2017). Convergence on policy goals: Character education in East Asia and England. *Journal of International and Comparative Education*, 59-71. <https://doi.org/10.14425/jice.2016.5.2.59>
- Arthur, J., Kristjánsson, K., Walker, D., Sanderse, W., & Jones, C. (2015). *Character education in UK schools*. The Jubilee Centre for Character and Virtues.
- Berkowitz, M. W., & Grych, J. H. (2000). Early character development and education. *Early Education and Development*, 11(1), 55-72. https://doi.org/10.1207/s15566935eed1101_4
- Burrett, K., & Rusnak, T. (1993). *Integrated Character Education. Fastback 351*. Phi Delta Kappa, PO Box 789, Bloomington, 47402-0789.
- Castro, M., Expósito-Casas, E., López-Martín, E., Lizasoain, L., Navarro-Asencio, E., & Gaviria, J. L. (2015). Parental involvement on student academic achievement: A meta-analysis. *Educational Research Review*, 14(1), 33-46. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2015.01.002>
- Carr, D. (1999). Professional Education and Professional Ethics Right to Die or Duty to Live? *Journal of Applied Philosophy*, 16(1), 33-46. <https://doi.org/10.1111/1468-5930.00106>
- Cheung, A. C., & Wong, P. M. (2012). Factors affecting the implementation of curriculum reform in Hong Kong: Key findings from a large-scale survey study. *International Journal of Educational Management*. 26(1), 39-54. <https://doi.org/10.1108/09513541211194374>
- Curren, R. (2016). Aristotelian versus virtue ethical character education. *Journal of Moral Education*, 45(4), 516-526. <https://doi.org/10.1080/03057240.2016.1238820>
- Darmayanti, S. E., & Wibowo, U. B. (2014). Evaluasi program pendidikan karakter di sekolah dasar kabupaten Kulon Progo [A program evaluation of character education in elementary school of kulon progo regency]. *Jurnal Prima Edukasia*, 2(2), 223-234. <https://doi.org/10.21831/jpe.v2i2.2721>
- Demirel, M., Özmat, D., & Elgün, I. O. (2016). Primary school teachers' perceptions about character education. *Educational Research and Reviews*, 11(17), 1622-1633.
- Dodds, Diane M. (2016). *The Effects of Character Education on Social-Emotional Behavior*. Retrieved from Sophia, the St. Catherine University repository website. <https://sophia.stkate.edu/maed/137>
- Eraslan, A. (2013). Teachers' reflections on the implementation of the new elementary school mathematics curriculum in Turkey. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 28(2), 152-165.
- Fahmi, M. N., & Susanto, S. (2018). Implementasi pembiasaan pendidikan islam dalam membentuk karakter religius siswa sekolah dasar [Implementation of Islamic education habits in shaping the religious character of primary school students]. *Pedagogia Jurnal Pendidikan*, 7(2), 85-89. <https://doi.org/10.21070/pedagogia.v7i2.1592>
- Fathurahman, P. (2012). Model of the character education in developing countries. *Journal of Applied Sciences Research*, 8(3), 1813-1816.
- Ferdiawan, E., & Putra, W. E. (2013). Esq education for children character building based on phylosophy of Javaness in Indonesia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(106), 1096-1102. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.123>
- Jhon, W., Zubaidah, E., & Mustadi, A. (2021). Challenges in the implementation of character education in elementary school: experience from Indonesia. *Ilkogretim Online*, 20(1), 1351-1363. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2021.01.130>
- Kristjansson, K. (2016). Aristotelian character education: A précis of the 2015 book. *Journal of Moral Education*, 45(4), 481-489. <https://doi.org/10.1080/03057240.2016.1244051>
- Latip, A. E. (2013). Pembelajaran berbasis karakter di Madrasah Ibtidaiyah [Character -based learning at primary school]. *Jurnal Pendidikan Islam*, 28(1), 40-58. <https://doi.org/10.15575/jpi.v28i1.535>
- Lickona, T. (1997). A comprehensive approach to character building in Catholic schools. *Journal of Catholic Education*, 1(2), 159-175. <http://dx.doi.org/10.15365/joce.0102051997>
- MacNeil, A. J., Prater, D. L., & Busch, S. (2009). The effects of school culture and climate on student achievement. *International Journal of Leadership in Education*, 12(1), 73-84. <https://doi.org/10.1080/13603120701576241>
- Milson, A. J., & Mehlig, L. M. (2002). Elementary school teachers' sense of efficacy for character education. *The Journal of Educational Research*, 96(1), 47-53. <https://doi.org/10.1080/00220670209598790>
- Morris, P., & Scott, I. (2003). Educational reform and policy implementation in Hong Kong. *Journal of Education Policy*, 18(1), 71-84. <https://doi.org/10.1080/0268093032000042218>

- Nezami, M., Naghsh, Z., & Hejazi, E. (2021). تحلیل چندسطحی رابطه انگیزش تحصیلی، ادراک دانش‌آموزان از جو مدرسه و [Multi analysis of the relationship of academic motivation with students' perception of school climate and teachers' self-efficacy and job satisfaction]. *Educational Innovations*, 20(1), 131-150. <https://www.doi.org/10.22034/jei.2021.128604>
- Nadelson, S., & Nadelson, L. S. (2014). Evidence-based practice article reviews using CASP tools: a method for teaching EBP. *Worldviews on Evidence-Based Nursing*, 11(5), 344-346. <https://doi.org/10.1111/wvn.12059>
- Pike, M. A. (2010). Christianity and character education: faith in core values?. *Journal of Beliefs & Values*, 31(3), 311-321. <https://doi.org/10.1080/13617672.2010.521008>
- Richardson, R. C., Tolson, H., Huang, T. Y., & Lee, Y. H. (2009). Character education: Lessons for teaching social and emotional competence. *Children & Schools*, 31(2), 71-78. <https://doi.org/10.1093/cs/31.2.71>
- Rokhman, F., Hum, M., Syaifudin, A., & Yuliaty. (2014). Character education for golden generation 2045 (national character building for Indonesian golden years). *Social and Behavioral Sciences*, 2(141), 1161-1165. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.05.197>
- Romanowski, M. H. (2005). Through the eyes of teachers: High school teachers' experiences with character education. *American Secondary Education*, 6-23.
- Salam, M. (2017). Peran kepemimpinan kepala sekolah dalam implementasi pendidikan karakter Di Sekolah Dasar [The role of principal leadership in the implementation of character education in primary schools]. *Jurnal Gentala Pendidikan Dasar*, 2(2), 329-345. <https://doi.org/10.22437/gentala.v2i2.6814>
- Sammy, K., & Hoi, Y. (2014). Cultural literacy and student engagement: The case of technical and vocational education and training (TVET) in Hong Kong. *Journal of Further and Higher Education*, 39(4), 1-26. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2014.938263>
- Sanders, M. R. (2012). Development, evaluation, and multinational dissemination of the Triple P-Positive Parenting Program. *Annual Review of Clinical Psychology*, 8, 345-379. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-032511-143104>
- Semetsky, I. (2009). Transforming ourselves/transforming curriculum: Spiritual education and Tarot symbolism. *International Journal of Children's Spirituality*, 14(2), 105-120. <https://doi.org/10.1080/13644360902830192>
- Siagian, C. M., Simanungkalit, B., Nurcahya, C. M., Nilatany, A., Lasmawati, L., Pratama, I. M., & Irawati, Z. (2015). Potential Use of Gamma Irradiated Ethnic Meal Ready to Eat Foods to Improve Nutritional Status of School-Children. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*, 24(1), 200-209. <http://repository.uki.ac.id/id/eprint/56>
- Sulton, A. (2016). Pendidikan karakter dan kemajuan negara; Studi perbandingan lintas negara [Character education and state advancement; A cross -state comparative study]. *Journal of Islamic Education Studies*, 1(1), 184-207. <https://doi.org/10.15642/joies.2016.1.1.167-188>
- Suprio, A. B., Hanurawan, F., & Sutarno, S. (2020). Keterampilan sosial siswa Sekolah Dasar dalam penguatan pendidikan karakter berbasis budaya sekolah [Social skills of elementary school students in strengthening character education based on school culture]. *Jurnal Pendidikan: Teori, Penelitian, dan Pengembangan*, 5(1), 121-126. <http://dx.doi.org/10.17977/jptpp.v5i1.13153>
- Temiz, N. (2016). Example of Character Education Course Design in the Light of Experienced Centred Design for Higher Education. *Journal of Education and Practice*, 7(36), 144-155.
- Wijanarti, W., Degeng, I. N. S., & Untari, S. (2019). Problematika pengintegrasian penguatan pendidikan karakter pada pembelajaran tematik [Problematics of integration of character education reinforcement in thematic learning]. *Jurnal Pendidikan: Teori, Penelitian, dan Pengembangan*, 4(3), 393-398. <http://dx.doi.org/10.17977/jptpp.v4i3.12161>
- Williams, M. T. (2016). *Getting to the heart of the matter: conceptualizing character education and using children's literature to promote values in schools* [Master's thesis, University of Illinois at Urbana-Champaign, Illinois, United States of America]. Graduate Dissertations and Theses at Illinois. <http://hdl.handle.net/2142/92681>
- Yalida, A. (2019). Pendidikan Karakter Yang Berbasis Pada Nilai-Nilai Pancasila Kelas Iv Sdn No. 88 Kota Tengah Kota Gorontalo [Character Education Based on Pancasila Values in Class Iv Sdn No. 88 Central City Gorontalo City]. *Jurnal Pendidikan Islam Al-Ilmi*, 2(1), 23-32. <https://doi.org/10.32529/al-ilmi.v2i1.262>